

## HODNOCENÍ ABSOLVENTŮ KURZU IGIP

Jindra Lisalová, Anna Papřoková, Jiří Průcha

### Úvod

Kurz „Vysokoškolská pedagogika pro učitele-inženýry podle evropských standardů IGIP“ (Internationale Gesellschaft für Ingenieurpädagogik) vznikl v Centru pro studium vysokého školství v letech 1994–1995. Už v roce 1996 mohl být otevřen první pilotní kurz na Vysoké škole báňské-Technické univerzitě Ostrava (VŠB-TU Ostrava) a pak každý rok nebo jednou za dva roky další.

V roce 1997 byla Centru udělena akreditace mezi prvními 17 pracovišti pro výuku „Inženýrské pedagogiky“, a to na výroční konferenci IGIP v rakouském Klagenfurtu.

V roce 2003 na konferenci v Karlsruhe (SRN) byl kurz reakreditován, ale už v kombinované formě. V původním kurzu bylo všech 204 hodin věnováno prezenční výuce. Po přeměně na kombinovanou formu zůstalo pouze 102 hodin prezenční výuky (tutoriálů) a 102 hodin samostatného studia. Studijní opory jsou zpracované jako hypertexty na CD nosiči, obsahujícím materiály pro všech 11 modulů, a to nejméně jeden text pro jeden modul. Jazyk HTML byl zvolen proto, aby mohli studovat i ti, kdo nepracují pod Windows.

Na zmíněné konferenci v Karlsruhe jedna ze spoluautorek tohoto článku informovala o hodnocení kvality transformovaných výukových materiálů absolventy kurzu. Letos byli osloveni všichni dosavadní absolventi, kterých je něco přes sto, dotazníkem. Odpovědi na otázky měly vypovídat především o přínosu kurzu v rámci pedagogické a odborné kariéry absolventů, a zachytit tak hodnocení nazírané s přiměřeným časovým odstupem. Následující rozbor je určitým zamyšlením nad odpověďmi.

### Metody šetření

Prvním krokem bylo zjištění adres všech členů cílové skupiny. Byl ulehčen tím, že kurzy proběhly pouze na dvou institucích, a to na VŠB-TU Ostrava a na Vysoké vojenské škole pozemního vojska (VVŠ

PV) ve Vyškově. Na ostravské vysoké škole se podařilo zjistit jmenovitě všechny tamní absolventy a jejich e-mailové adresy vyhledat pomocí internetu. S vyhledáním těch, kteří už tam nepůsobí, pomohl pedagogický útvar rektorátu. U vysoké školy ve Vyškově to bylo obtížnější, protože se celé vojenské školství v České republice transformuje, a tak se sice podařilo shromáždit e-mailové adresy, ale návratnost dotazníků byla nižší (viz následující část).

Další krok spočíval v rozeslání dotazníků (o 23 položkách) elektronickou poštou. Odpovědi byly navrženy převážně jako výběrové, některé pak jako textové zprávy, vkládané do textového pole bez omezení počtu znaků. Tak se bylo možné setkat s komentáři, které v některých případech připomínaly malá „slohová cvičení“.

První odstavec formuláře stručně objasňoval důvod šetření a končil žádostí o vyplnění a zaslání obratem zpět. Zde lze konstatovat, že ten, kdo vyplněný dotazník nevrátil do dvou dnů, nevrátil jej vůbec. (V doprovodném e-mailu dotazovaní ještě odpovídali na to, zda by se po letech chtěli sejít v Centru pro studium vysokého školství (CSVŠ) na společném semináři. Někteří psali, že velmi rádi, jiní konstatovali, že mají mnoho práce a také, že se s kolegy vidí na pracovišti. Proto otázka společného setkání zůstává dosud otevřena.)

### Obecné otázky a odpovědi

Z celkových osmdesáti oslovených odpověděla třetina (27), což je spíše menší počet. Pro odpovědi na některé otázky, které byly kladeny, a zejména pro zpracování, se to ukázalo jako optimální. Více odpovědí by samozřejmě znamenalo spolehlivější predikce, ale zpracování dat z tak rozsáhlého dotazníku by bylo mnohem pracnější.

V prvních pěti položkách se zjišťovalo pohlaví, věk, délka pedagogické praxe na školách a rok absolvování kurzu IGIP. Odpovědi jsou shrnuty do následujících tabulek.

Tabulka č. 1

Pohlaví	Ženy	Muži
Počet	12	15

Tabulka č. 2

Věk (roky)	do 30	31-40	41-50	51-60	nad 60
Počet	7	11	6	1	1

Tabulka č. 3

Učím na VŠ	méně než 2 roky	2-5 let	6-10 let	více než 10 let	neučím
Počet	2	11	6	6	1

Tabulka č. 4

Učím na	VŠB	VVŠ-PV	jiné
Počet	24	1	1

Za zmínku stojí, že nejsilnější skupina je ve věku 31-40 let a ti, kteří odpověděli, učí převážně na vysoké škole 2-5 let. Také je patrné, že někteří absolventi kurzu patří k vyšším (až nejvyšším) věkovým kategoriím. Z vojenské vysoké školy se podařilo navázat kontakt pouze s jedním absolventem, který už pedagogicky nepůsobí, ale je kvestorem. Jako jiná vysoká škola je uvedena vysoká škola v Japonsku. Jeden z absolventů si vzal dva roky neplaceného volna a odjel tam učit. Pokud jde o pohlaví, je vzorek téměř vyrovnaný - 45 % žen a 55 % mužů.

Sloučíme-li vždy absolventy ze dvou let dohromady, pak z roku 1996-1997 odpověděli tři, z roku 1999-2000 odpovědělo 5 a nejvíce dotazníků vrátili „čerství“ absolventi z roku 2002-2003 (13). To vcelku koresponduje i s tím, že nejvíce účastníků absolvovalo v minulém roce (patrně díky změně kurzu na kombinovanou formu). Z celkem 43 absolventů odpověděla opět cca třetina.

Na otázku, zda žádali o titul ING-PAED IGIP, kladně odpovědělo 12 a záporně 14. Z těch 12 titul obdrželo celkem 10, u zbývajících dvou bylo důvodem netechnické inženýrské vzdělání. V odpovědích na otázku, proč o titul žádali, uváděli: „možnost uplatnění na zahraničních univerzitách“; „uznání kvality“; „doklad o absolvování kurzu“; „vstup do EU“; „výuka v zahraničí“; „na doporučení vedoucího“. Na závěr jedna odpověď, která by se měla stát pravdivou prognózou: „Myslím, že v budoucnu bude pedagogické vzdělání vysokoškolských pedagogů nutností.“

Z odůvodnění, proč někteří ještě nepožádali o tento titul, je důležité uvést jeden citát, který vlastně shrnuje nejčastěji uváděné důvody: „Prozatím jsem té možnosti nevyužil z důvodů časové zaneprázdněnosti a z důvodů finančních; v budoucnu to hodlám udělat.“ Další překážkou v žádosti je požadavek NMC (National Monitoring Committee - Národní monitorovací komise) České republiky na předložení dokladu o vykonané zkoušce ze světového jazyka. To byl také důvod, který byl uváděn mezi nejčastějšími: „Nemám dosud jazykovou zkoušku.“

Přesto lze konstatovat, že téměř 50 % absolventů, kteří odpověděli, má titul, udělovaný IGIP. Z finančních důvodů si ale titul nevyzvedli osobně na výroční konferenci IGIP (zde ho většinou převzal akademický funkcionář školy za všechny), ale převzali ho na své škole při slavnostním zasedání vědecké rady.

Další z otázek se týkala toho, zda kurz ovlivnil absolventy ve výběru doktorského studia. Z oslovených se 26 vyjádřilo že nikoliv, protože v době konání kurzu už měli po doktorském studiu, nebo je právě studovali. Z jiných zdrojů je známo, že dva absolventi (kteří už nejsou vysokoškolskými pedagogy) studují právě doktorské studium, jež si vybrali na základě studia kurzu IGIP. Jedna z nich studuje obor andragogika na Univerzitě Palackého v Olomouci a jeden přímo inženýrskou pedagogiku na Univerzitě Hradec Králové.

Doktorské studium své odbornosti studovalo nebo ještě studuje celkem 16 absolventů a toto studium ukončili v průběhu čtyř až sedmi let. Doktorské studium jiné, než své odbornosti, studovali nebo studují tři absolventi a doba studia je pět až šest let. Nedá se tedy říci, že délka studia nějak přímo souvisí se studovaným oborem. Celkem dva absolventi ještě doktorské studium hodlají začít studovat, oba jsou muži, jeden uvedl věk do 30 let a jeden mezi 31-40 lety.

### Otázky a odpovědi týkající se výuky

V této části příspěvku jsou uvedeny otázky a odpovědi pro tvůrce kurzu nejzajímavější. Jde o to, zda kurz ovlivňuje účastníky a absolventy ve vztahu k jejich studentům, zda je nutí ke změně stylu výuky, zda píše svoje texty v souladu s přednášenými pravidly atd.

## Č L Á N K Y

Na otázku číslo 12: „Kurz mě ovlivnil ve vztahu ke studentům“ a výběru možnosti „ano“, „ne“ (a doplnění o odůvodnění v kolonce „jak a proč“), odpovědělo kladně celkem 15 absolventů. Z doprovodného textu výběrově lze citovat: „měl jsem možnost srovnat své pedagogické metody a postupy s postupy spolužáků a využít rad přednášejících lektorů“; „uvědomila jsem si věci již dříve poznané v potřebných souvislostech“, „snažím se u studentů probudit větší zájem podpořený praktickým výcvikem“; „lepší komunikace se studenty, systematicky získávám od studentů zpětnou vazbu“; „přemýšlím o jejich potřebách a jak na tyto potreby zareagovat“.

Celkem 10 záporných odpovědí by se mohlo zdát jako prohra, ovšem jen dokud si nepřečteme některé doprovodné texty: „myslím, že vztah k nim mám pořád stejný, vážím si jich“; „myslím, že můj vztah ke studentům byl vždy kladný a snažím se, aby to tak bylo i v budoucnu. Záleží ovšem také na přístupu samotných studentů“.

Samozřejmě, že ne všechny kladné nebo záporné odpovědi byly doplněny vysvětlujícím komentářem. Zdá se nicméně, že celkový dojem z odpovědí je dobrý. Je totiž patrné, že po absolvování kurzu si přinejmenším ti, kteří odpověděli kladně, svůj vztah ke studentům upravili tak, že je to ku prospěchu oběma stranám. Ti se zápornou odpovědí více méně potvrdili, že pozitivní přístup ke studentům již měli, resp. mají.

Otázka 13 zněla: „Po absolvování kurzu jsem změnil styl výuky“ a výběr byl opět „ano“ - „ne“. Svě odpovědi mohli respondenti konkretizovat v doprovodném textu. Tentokrát možno začít čtyřmi zápornými odpověďmi a citací všech doprovodných textů: „myslím, že byl dobrý už předtím“; „protože jsem v zásadě učil správně“; „před nástupem na místo asistenta jsem nevyučoval“; „kurz mne ujistil a povzbudil, že vyučuji dobrým a srozumitelným stylem“. Kladných odpovědí bylo celkem 21 a další citace jsou výběrově:

„Snažím se připravit otázky, které vedou k zamyslení nad studovanou tematikou a odvození souvislostí, a ne jen k reprodukci učiva. A také připravit materiály k výuce tak, aby studenti byli při své práci samostatnější.“

„Příprava studijních materiálů k výuce, tvorba a definice cílů přednášek a cvičení.“

„Především ve zdokonalení příprav výuky, tj. přednášky, resp. cvičení s využitím didaktické techniky (přednášky ve formě prezentací PPT apod.).“

„Nutím studenty i na přednáškách mluvit a diskutovat, doufám, že lépe připravuji slajdy. Proč? – bylo to rozumné.“

„1) zapojuji studenty do výuky; 2) komunikuji s nimi také formou e-mailu; 3) požaduji po nich pouze to, co jsem s nimi probíral; 4) snažím se jasně a přesně formulovat otázky; 5) objasňuji důvody, proč se předmětu vyučuje; 6) uvádím příklady z praxe“; „Zavedla jsem písemnou část zkoušky ve stylu doporučení kurzu, snažím se testovat dovednosti a ne nabířované znalosti.“ „Díličími úpravami formy prezentace – blíže jsem se vžil do role studenta.“

Posledně citované odůvodnění je přesně to, co je jedním z cílů kurzu – aby se účastníci naučili vcítit se do „kůže“ studenta a podle toho upravit výuku tak, aby byla všem srozumitelná. A to se zřejmě v kurzu IGIP daří. Je také potřebné, aby pedagogové dávali více prostoru studentům k diskusím při výuce, a to se snad také podařilo (viz výše uvedené citace).

„Napsal(a) jsem text pro výuku v souladu se zásadami přednášenými na kurzu“; tak zněl další dotaz s možnostmi odpovědět „ano“ - „ne“. „Pokud ano, jaké zásady jste především dodržoval(a)“; „napište, prosím, název textu“.

Celkem 16 dotazovaných odpovědělo kladně (9 žen a 7 mužů), za všechny zásady možno citovat následující:

„Téměř všechny – zejména jasné vymezení cíle textu, klíčových slov, zásady týkající se obsahové struktury, grafické úpravy textu, zásady týkající se kontrolních otázek pro studenty.“

„Vyhybat se složitým souvětím. Krátké a výstižné věty. Členitost textu.“

„Zařazení příkladů a otázek do textu.“

„Přehlednost, názornost, zábavnost, motivaci k samostudiu a k vlastní volbě studijních materiálů.“

Někteří napsali přímo název textu nebo skript, jiní uvedli pouze, že jsou autory více textů, ale také třeba odkaz na webovou stránku: [www.id.vsb.cz/info.htm](http://www.id.vsb.cz/info.htm).

Další otázka souvisela s tím, jak absolventi poskytují své texty studentům. Zde jsou četnosti jejich odpovědí:

Dávám svoje texty studentům k dispozici:

I formou tištěných skript	9
I namnožené pro každého	1
I namnožené 1x do kruhu	3
I umístíuji je na intranet	9
I umístíuji je na internet	8
I jsou na CD (DVD) nosičích	6
I nedávám je k dispozici	3

Z odpovědí je jasné, že pouze tři účastníci kurzu své texty nedávají k dispozici studentům. Pro lektory kurzu to znamená více dbát na to, aby si učitelé-účastníci uvědomili, že poskytování textů studenty neodradí od účasti na přednáškách, jak si mylně někteří myslí. Naopak – jestliže přednášky budou obohaceny něčím dalším, tak samotné texty pomohou studentům pochopit snáze přednášené učivo.

S předchozími otázkami souvisí další, a to, zda se absolventi nechávají hodnotit svými studenty. Zde s lítostí konstatujeme, že více odpovědí je záporných (15); kladně odpovědělo 10 respondentů, z toho 9 se nechá hodnotit po každém semestru a 1 jednou za rok. Je vidět, že v kurzu je také třeba přesvědčit účastníky o tom, že hodnocení jejich studenty pomůže realističtější sebereflexi a zlepši výuku.

Také na další otázku – „Natočil(a) jsem si svoji hodinu na video, popřípadě ji zveřejnila s kolegou“ – nejsou odpovědi nijak uspokojivé. Pouze jedna absolventka odpověděla, že si hodinu natočila na video, ale nerozebírala ji s nikým. Přestože všichni účastníci kurzu byli natáčeni v průběhu kurzu opakovaně a na závěr

dělali zkoušku formou výstupu před videokamerou s následným rozbořením záznamu, je zřejmé, že to pro sebe nepovažují za nezbytné. Příčiny nebyly zatím zkoumány, ale může to být způsobeno mj. tím, že ne vždy je na katedře k dispozici videokamera.

V kurzu se také vyučuje tvorba výukových programů a testovacích úloh pomocí software AUTHORWARE. Proto je důležité znát, zda tento software absolventi dále používají. Pouze jedna odpověď byla kladná a zde je její odůvodnění: „Je to jednoduché, ideální pro off-line formu výuky.“ Z dalších 24 záporných odpovědí se tyto jeví jako závažné:

„Verze, kterou jsme dostali k dispozici na kurzu, je omezena počtem ikon, což je pro práci nedostačující. Na nákup plné verze bohužel scházely finance.“

„Vysoká cena pro použití ve školství.“

„Využívám jiný, pro mé potřeby vhodnější SW.“

Je zřejmé, že hlavní překážkou jsou finance. Ale i naznačená cesta může být úspěšná, hlavně aby se absolventi naučili, že lze vyrábět programy nebo testy i svépomocí prostřednictvím i jiného software, což potvrzují i odpovědi na další položku.

Na otázku: „Používám jiný software (doplňte laskavě jaký) pro tvorbu výukových programů a testů?“ – záporně odpovědělo 8 respondentů, kladně odpovědělo celkem 16. Z nich 12 se pozitivně vyslovilo pro tvorbu výukových programů, a z těchto ještě 5 i pro tvorbu testů. Čtyři z celkového počtu 16 odpověděli, že software používají pouze pro tvorbu testů. Co užívají nejčastěji? Osm z nich uvedlo PowerPoint, další čtyři Word, pak následuje Excel, Corel, HTML, Java, Autocad atd., ale i software vytvořený přímo ve škole.

Program pro videokonferenci, který jsme ukazovali na kurzu (NetMeeting), používala jedna absolventka do té doby „dokud kolegové nepřešli na OS Linux“, jak píše doslova.

Na otázku, zda někdo navrhl on-line laboratoře (na kurzu byly ukázky takovýchto laboratoří), neodpověděl kladně nikdo. Zřejmě ještě nenastala ta pravá doba, protože ani ve světě nejsou zatím navrhovány a využívány ve větším měřítku.



## Č L Á N K Y

### *Otázky související s trávením volného času*

Otázka předposlední: „Pokuste se, prosím, odhadnout, kolik času věnujete následujícím činnostem“.

Pro možnost výběru podle frekvence byla připojena následující tabulka (ž = žena, m = muž):

Tabulka č. 5

Činnost/frekvence	1x denně	2-3x týdně	1x týdně	1x měsíčně	nikdy	neodpověděl
Četba	13 (8ž, 5m)	4 (2ž, 2m)	6 (2ž, 4m)	2 (2m)	0	1 (1m)
Studium	13 (6ž, 7m)	10 (4ž, 6m)	2 (2ž)	0	0	1 (1m)
Sledování TV	11 (5ž, 6m)	10 (4ž, 6m)	3 (3ž)	2 (1ž, 1m)	0	1 (1m)
Vycházky	4 (4ž)	4 (1ž, 3m)	12 (5ž, 7m)	5 (2ž, 3m)	1 (1ž)	
Kultura	0	1 (1m)	2 (2ž)	18 (7ž, 11m)	4 (3ž, 1m)	1 (1m)
Cestování	1 (1ž)	0	8 (2ž, 6m)	14 (8ž, 6m)	1 (1m)	1 (1m)
Návštěvy známých a příbuzných	0	1 (1m)	13 (6ž, 7m)	10 (5ž, 5m)	1 (1ž)	1 (1m)
Nakupování	4 (3ž, 1m)	7 (5ž, 2m)	13 (3ž, 10m)	1 (1ž)	0	1 (1m)
Sport	3 (3ž)	7 (4ž, 3m)	5 (2ž, 3m)	9 (2ž, 7m)	1 (1ž)	1 (1m)

Z tabulky č. 5 je bez komentáře patrné, jak tráví volný čas vysokoškolští učitelé.

### *Závěr*

Co tedy napovídají odpovědi na otázky dotazníku? Potvrdilo se, že kurz „Vysokoškolská pedagogika podle evropských standardů IGIP (Internationale Gesellschaft für Ingenieurpädagogik)“ má pro učitele technických vysokých škol význam. Přinutil je totiž lépe se vcítit do role studentů, a tím si jasněji uvědomit jejich potřeby a také potřebu komunikace. Většina z odpovědí také obsahovala kladnou odpověď na otázku,

zda absolventi změnili styl výuky. Ti, co odpověděli záporně, konstatovali, že se přesvědčili o tom, že učí dobře. Také více než 60 % odpovědělo, že napsali texty v souladu se zásadami přednášenými na kurzu.

Jako úplně poslední byla položena otázka: „Napište, prosím, na závěr, zda si myslíte, že kurz, který jste

absolvovali, nebo jemu podobný kurz, má význam jako další vzdělávání pedagogů na vysoké škole a proč.“ Za významnou možno považovat jednu z odpovědí, kterou uvádíme:

„Přesto, že jsem ke kurzu přistoupila značně skepticky, musím konstatovat, že mnoho věcí, které jsem se dozvěděla, používám v hodinách. Myslím, že nejvíce mi pomohlo video, a to nejen moje, ale i kolegů. Co se týká doporučení, rozhodně bych se přikláněla k tomu, abychom my, vyučující, kteří nemáme pedagogické vzdělání, měli možnost takové kurzy absolvovat, protože nám to pomůže.“

